

Social- och hälsovårdsministeriet
kirjaamo.stm@gov.fi

Ärende: Utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av hälso- och sjukvårdslagen och vissa andra lagar (skärpning av den s.k. vårdgarantin)

Hänvisning: Begäran om utlåtande från social- och hälsovårdsministeriet 17.11.2021, dnr VN/12948/2019

UTLÅTANDE

Svenska Finlands folkting (Folktinget) tackar för möjligheten att ge utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen om ändring av hälso- och sjukvårdslagen och vissa andra lagar (skärpning av den s.k. vårdgarantin). I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) tar Folktinget ställning endast till aspekter som berör den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter. Folktinget kommer i detta utlåtande att fokusera på hur förslaget allmänt skulle inverka på befolkningens möjligheter att få tillgång till svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster, och besvarar därmed ej de specifika underfrågorna i utlåtandebegäran. I utlåtandet görs heller ingen särskiljning mellan de olika vårdtjänsterna som propositionen omfattar.

Inledning

Regeringens proposition är en del av den innehållsmässiga reformen av hälso- och sjukvårdstjänsterna, och syftar till att påskynda tillgången till vård och skärpa den så kallade vårdgarantin för öppenvård och mun- och tandvård som ges i samband med primärvård.

Språkliga rättigheter behandlas under rubriken för förslagets konsekvenser. Där konstateras att den föreslagna ändringen inte påverkar nuvarande reglering av de språkliga rättigheterna, men att en bedömning av respekten för de språkliga rättigheterna också ska gälla om rättigheterna tillgodoses i praktiken. Därefter konstateras endast att ändringen inte heller antas ha någon betydande inverkan på hur de språkliga rättigheterna tillgodoses i den praktiska verksamheten.

Folktinget konstaterar att bedömningen av hur de språkliga rättigheterna kommer att tillgodoses även i praktiken inte redogörs för i propositionen. Eftersom det finns en brist på svenskunnig vårdpersonal är det av särskilt stor betydelse att det görs en grundlig konsekvensbedömning av hur förslaget påverkar de språkliga rättigheterna i praktiken.

Det finns en risk att förslagen i propositionen kan leda till att svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster i praktiken inte kommer att kunna garanteras alla kunder, som väljer service på svenska, inom de föreslagna tidsgränserna. Det uppstår följaktligen en osäkerhet huruvida den svenskspråkiga befolkningen i praktiken kommer att få tillgång till vård på lika grunder som den finskspråkiga befolkningen. Folktinget önskar därmed att social- och hälsovårdsministeriet fäster uppmärksamhet vid följande.

Förverkligandet av de språkliga rättigheterna i praktiken

Bestämmelser som berör jämlikhet och de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovårdstjänsterna finns i grundlagen, språklagen samt speciallagstiftning.

I regeringens proposition om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna konstaterades att, förutom en formellt jämlik behandling av språken, förutsätter 17 § 2 mom. i grundlagen också att den faktiska jämlikheten mellan den finsk- och svenskspråkiga befolkningen tryggas (RP 309/1993 rd). Bestämmelsen är av betydelse när samhällliga tjänster, som social- och hälsovårdstjänster, ordnas.

Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) ska social- och hälsovård i tvåspråkiga välfärdsområden ordnas på både finska och svenska så att kunderna blir betjänade på det språk de väljer, antingen finska eller svenska. Enligt det aktuella utkastet till proposition har den som ordnar tjänsterna skyldighet att inom tidsgränsen erbjuda patienten en vårdtid, och ett välfärdsområde har skyldighet att ordna sin verksamhet så att det antingen som områdets egen produktion eller som köpt tjänst finns tillgängliga vårdtider så att patienterna har faktisk möjlighet att få vård inom de föreskrivna tidsgränserna.

Trots att de språkliga rättigheterna inte ändras formellt i propositionen, är det nödvändigt att säkerställa att den svensk- och finskspråkiga befolkningen i de tvåspråkiga välfärdsområdena också har faktisk tillgång till tjänster på eget språk och enligt lika grunder.

Förslaget och tillgången på svenskspråkig vårdpersonal

I propositionen konstateras att välfärdsområdena kommer att behöva göra en bestående utökning av kapaciteten inom primärvårdens öppna sjukvård. Det konstateras även att den största risken med tanke på genomförandet av propositionen bedöms vara de omständigheter som hänför sig till tillgången på personal. Trots detta berörs åtgärder för att säkerställa tillgången på vårdpersonal inte särskilt ingående. Det görs heller inte en särskild bedömning av hur tillgången på svenskspråkig personal ska garanteras.

I nuläget finns stora utmaningar när det gäller tillgången till svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster. Skillnaden är stor mellan de olika delarna av Svenskfinland. Undersökningar visar att det finns brister i servicen på svenska både inom social- och hälsovården på basnivå och på specialiserad nivå (bl.a. justitieministeriets utredning Språkbarometern 2020 och statsrådets principbeslut om nationalspråksstrategi 2021).

I den nya nationalspråksstrategin från 2021 konstateras att det har visat sig vara svårt att tillgodose de språkliga rättigheterna i praktiken inom social- och hälsovården. För dem som bor i en kommun där svenskan är minoritetsspråk är det svårare att få social- och hälsovårdstjänster på svenska. Det fastslås i strategin även att tillgången till svenskkunnig personal är viktig för att säkerställa lika tillgång till service på svenska och finska, samt att det är känt att det i Finland behövs fler svenskspråkiga sjukskötare, läkare, tandläkare och psykologer.

Det finns här även skäl att påpeka, att vårdreformen medför en geografisk utvidgning av rätten att få social- och hälsovård på både finska och svenska, eftersom ett tvåspråkigt välfärdsområde ska ordna tjänster på båda språken också i enspråkiga kommuner.

Sammanfattningsvis

Den svenskspråkiga befolkningen åtnjuter genom propositionen samma formella rätt till vård som den finskspråkiga befolkningen. Den formella rätten till service garanterar dock inte att det finns faktisk tillgång till tjänster på båda språken, bl.a. för att det råder stor brist på svenskkunnig vårdpersonal.

Propositionen medför en skärpning av den s.k. vårdgarantin för öppenvård och mun- och tandvård som ges i samband med primärvård. Eftersom den svenskspråkiga befolkningens andel är liten i de flesta av de tvåspråkiga välfärdsområdena, krävs särskilda åtgärder för att skapa förutsättningar för att tillhandahålla en

likvärdig social- och hälsovård på finska och svenska. Detta förutsätter ett systematiskt arbete och strukturer som beaktar kundens språk och personalens språkkunskaper. Det bör ingå i verksamhetshelheten hos den som ordnar tjänsterna att behovet av och resurser för svenskspråkig service kontinuerligt följs upp. Bl.a. nationalspråksstrategin från 2021 lyfter fram ett flertal åtgärder som krävs för att kunna säkerställa tillgången till språkkunnig arbetskraft på båda språken. Genomförandet av en skärpt vårdgaranti skulle därmed kräva ytterligare planering och riktade åtgärder för att säkerställa att skyldigheten att tillhandahålla vård på båda språken inom tidsfristerna verkligen uppfylls.

Det finns således en risk att den föreskrivna skyldigheten i propositionen att inom de skärpta tidsfristerna tillhandahålla svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster inte kommer att kunna uppfyllas, och därmed en risk för att förslagen i propositionen inte kan anses tillgodose tryggheten av jämlikheten mellan den svensk- och finskspråkiga befolkningen i praktiken.

Folktinget föreslår därför att social- och hälsovårdsministeriet gör en grundligare konsekvensbedömning av hur propositionen påverkar de språkliga rättigheterna i praktiken, samt en bedömning av hur tillgången på svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster ska garanteras så att skyldigheten att tillhandahålla tjänsterna inom de skärpta tidsfristerna kommer att uppfyllas.

Vänligen,

Svenska Finlands folkting

Sandra Bergqvist
Folktingsordförande

Christina Gestrin
Folktingssekreterare

Christine Kotzev
Sakkunnig